

بررسی ترکیب، عضویت و نحوه انتخاب اعضای هیئت‌های امناء؛ موضوع مواد (۱)، (۲) و (۶) مصوبه «قانون تشکیل هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خدای بزرگ بخشای بی‌پایان

بنام

تاریخ انتشار:
۱۴۰۱/۱۱/۱۱

شماره مسلسل: ۱۸۷۳۹
کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

بررسی ترکیب، عضویت و نحوه انتخاب اعضای هیئت‌های امناء؛ موضوع مواد (۱)، (۲) و (۶) مصوبه «قانون تشکیل هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی»

نام دفتر:

دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ (گروه آموزش عالی و تحقیقات)

تهیه و تدوین:

هادی یوسفی

ناظران علمی:

یوسف زراعت کیش، موسی بیات، علی خورسندی طاسکوه

صفحه آرا:

سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار:

شیوا اسکندری

واژه‌های کلیدی:

۱. قانون تشکیل هیئت‌های امناء
۲. ترکیب هیئت امناء
۳. نحوه انتخاب اعضای هیئت امناء

۷

چکیده

۸

خلاصه مدیریتی

۱۱

مقدمه

۱۳

مصوبه «قانون تشکیل هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی»

۱۳

آمار و ارقام در خصوص جلسات هیئت‌های امنا

۱۶

ترکیب فعلی اعضای هیئت امنا

۱۷

آسیب‌شناسی مواد (۱)، (۲) و (۶) قانون هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی

۲۰

پیامدهای ترکیب فعلی هیئت امنای دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی «بر اداره دانشگاه‌ها»

۲۰

ترکیب، تعداد و نحوه انتخاب اعضای هیئت امنا در دانشگاه‌های جهان

۲۲

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۲۴

منابع و مأخذ

فهرست جداول

۱۴
جدول ۱. تعداد جلسات تشکیل شده هیئت امنای هشت دانشگاه کشور در پنج سال اخیر

۱۵
جدول ۲. تعداد دستور جلسات و زمان اختصاص داده شده جهت بررسی آنها در هیئت امنای هشت دانشگاه کشور در پنج سال

۱۶
جدول ۳. تغییرات ترکیب اعضای هیئت امنای بر اساس مصوبات مختلف

۲۱
جدول ۴. ترکیب، تعداد و نحوه انتخاب اعضای هیئت امنای در دانشگاه‌های مختلف

بررسی ترکیب، عضویت و نحوه انتخاب اعضای هیئت‌های امناء؛ موضوع مواد (۱)، (۲) و (۶) مصوبه «قانون تشکیل هیئت‌های امناء دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی»

[چکیده]

مصوبه «قانون تشکیل هیئت‌های امناء دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی» در یازده ماده در تاریخ ۱۳/۱۲/۱۳۶۷ به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسید. این مصوبه بعد از انقلاب اسلامی می‌تواند به‌عنوان اولین گام جدی در جهت افزایش استقلال و اختیارات دانشگاه‌ها در اداره امور خود قلمداد شود. اما پس از گذشت بیش از سه دهه از اجرای این مصوبه و تشکیل هیئت‌های امناء دانشگاه‌ها، مطالعات نشان می‌دهند نقش آنها بیشتر معطوف به اداره امور جاری (اداری/مالی) بوده و کمتر به هدایت و راهبری دانشگاه‌ها و مؤسسه‌ها پرداخته‌اند. در این زمینه بسیاری از پژوهش‌ها مسئله را به حدود وظایف و اختیارات این هیئت‌ها مرتبط دانسته‌اند، اما در این گزارش بر بررسی ترکیب و نحوه انتخاب اعضا تمرکز شده است. بر این اساس برخی از آسیب‌های مصوبه فوق در خصوص ترکیب و نحوه انتخاب اعضای هیئت امناء شامل: تعداد کم اعضای هیئت امناء (به‌ویژه اعضای حقیقی)، عدم حضور برخی ذی‌نفعان اصلی در ترکیب اعضای هیئت امناء، عدم حضور فارغ‌التحصیلان دانشگاه در ترکیب، سیاست زده بودن شیوه انتخاب اعضا و مدت زمان عضویت و تعداد عضویت هم‌زمان است. با در نظر گرفتن آسیب‌ها و ظرفیت‌های موجود پیشنهادهایی در راستای تغییر ترکیب و مدت زمان عضویت در هیئت امناء داده شده است، از جمله اضافه شدن فارغ‌التحصیلان، استناداران، نمایندگان صنایع، خدمات و ... به ترکیب هیئت امناء، تغییر طول دوره عضویت از ۴ به ۶ سال، محدود شدن عضویت به حداکثر دو دوره، عدم امکان عضویت هم‌زمان در هیئت‌های امناء برای اعضای حقیقی و ...

[خلاصه مدیریتی]

با توجه به وجود قوانینی همچون ماده (۱) احکام دائمی برنامه‌های توسعه، مصوبه «قانون تشکیل هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی» که موضوع آن نحوه تشکیل، ترکیب اعضا و حدود وظایف و اختیارات هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی است، این هیئت از جایگاه ویژه‌ای در هدایت و تصمیم‌گیری برای دانشگاه‌ها برخوردار است. اما آنچنان که مطالعات مختلف نشان می‌دهند این هیئت‌ها آن گونه که باید نتوانسته‌اند اهداف مورد انتظار را محقق سازند. در این زمینه دلایل مختلفی مطرح است، که یکی از آنها ترکیب، تعداد و نحوه انتخاب اعضای این هیئت‌ها (موضوع مواد (۱)، (۲) و (۶) مصوبه) است که به نظر می‌رسد بر عملکرد این هیئت‌ها نیز تأثیر قابل توجهی دارد. در زمینه عملکرد هیئت‌ها، بررسی صورت‌جلسات هشت دانشگاه کشور در پنج سال گذشته نشان می‌دهد به‌طور میانگین ۲,۵۳ جلسه هیئت‌ها در این دانشگاه‌ها برگزار شده است. همچنین در این مدت به‌طور میانگین تعداد ۲۷ دستور برای بررسی در هر جلسه در نظر گرفته شده است که با محاسبه ساعات برگزاری جلسات برای هر دستور به‌طور میانگین ۵,۳ دقیقه زمان اختصاص داده شده است. این آمار خود می‌تواند نشان‌دهنده کیفیت تصمیمات اتخاذ شده باشد.

از سوی دیگر بررسی روند تغییرات ترکیب هیئت‌ها نیز حاکی از کاهش تعداد و تغییر اعضای حقیقی آن است. همچنین بخشی از گزارش حاضر به آسیب‌شناسی مواد (۱)، (۲) و (۶) پرداخته شده که شامل: عدم حضور دانشجویان و خیرین و واقفین در ترکیب اعضای هیئت‌ها؛ عدم حضور نمایندگان بخش‌های مختلف و ذی‌نفعان جامعه؛ عدم حضور فارغ‌التحصیلان دانشگاه؛ امکان سیاست زده بودن شیوه انتخاب اعضا؛ مشخص نبودن نحوه تغییر عضو هیئت‌ها در صورت عدم همکاری لازم و کافی؛ تعداد عضویت‌های هم‌زمان و زمان عضویت است.

پیامدهای این آسیب‌ها نیز عدم شناخت کافی هیئت‌ها از نیازها و اولویت‌های جامعه و کاهش انگیزه ذی‌نفعان برای مشارکت در امور مربوط به دانشگاه‌شناسایی شد. علاوه بر این در بخش دیگر گزارش حاضر ترکیب، تعداد و نحوه انتخاب اعضای هیئت‌ها در دانشگاه‌های جهان مورد بررسی قرار گرفت. در این زمینه بررسی موارد فوق در دانشگاه‌های جان‌هاپکیز، پرینستون، کلمبیا و فنی مونیخ نشان داد تعداد اعضای هیئت‌ها در این دانشگاه‌ها (حدوداً بین ۲۰ الی ۴۰ نفر)، بسیار بیشتر از آنچه که مصوبه «قانون تشکیل هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی» برای دانشگاه‌های کشور در نظر گرفته می‌باشد، از سوی دیگر تنوع افرادی که در این هیئت‌ها انتخاب می‌شوند از میزان بالایی برخوردار است به‌نحوی که به‌غیر از اشخاص حقوقی، حضور فارغ‌التحصیلان و اشخاص برجسته علمی،

فرهنگی و تجاری؛ یکسان نبودن مدت عضویت همه افراد/ گروه‌ها در هیئت‌ها و مدت زمان نسبتاً طولانی عضویت (۶ سال) بسیار پررنگ است. به‌طور کلی پس از بررسی‌های مختلف پیشنهادها زیر در خصوص مواد (۱)، (۲) و (۳) مصوبه «قانون تشکیل هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی» مطرح شد:

تعداد اعضای هیئت امنای دانشگاه‌ها با در نظر گرفتن تعداد دانشجویان و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها یا واحدها/ مؤسسه‌های زیرمجموعه بین حداقل ۱۸ و حداکثر ۲۵ نفر باشد، بنابراین ماده (۱) به شرح زیر اصلاح شود:

ماده (۱) - هریک از وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و مؤسسات پژوهشی وابسته به خود که در این قانون «مؤسسه» نامیده می‌شود هیئت امنایی با ترکیب ذیل تشکیل خواهد داد:

■ وزیر

■ رئیس مؤسسه

■ رئیس و یا نماینده سازمان برنامه و بودجه

■ استاندار (در شهر تهران به دلیل تعدد دانشگاه‌ها، یکی از معاونین استاندار نیز می‌تواند به جای ایشان در جلسات حضور داشته باشد)

■ شهردار (در شهر تهران یا شهرهایی که دارای چند دانشگاه می‌باشند، شهردار منطقه‌ای که دانشگاه در آن منطقه واقع شده است)

■ ۳ نفر از فارغ‌التحصیلان دانشگاه (حداقل یک نفر خانم) به انتخاب دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دانشگاه (در آن دسته از هیئت‌های امنای که برای چند دانشگاه می‌باشد، از هر دانشگاه عضو یک نفر انتخاب می‌شود)

■ ۳ رئیس سابق (آخر) مؤسسه که حداقل ۳ سال سابقه ریاست مؤسسه را داشته باشد (در مورد مؤسسات تازه تأسیس به تعداد رؤسا تا زمان انتخاب اعضای جدید)

■ ۳ نفر از نمایندگان بخش‌های صنایع، خدمات، تولیدی و بازار (با تأکید بر حوزه‌های اولویت‌دار که دانشگاه توانایی ویژه‌ای در آنها دارد) با معرفی صنوف/ اتاق‌های بازرگانی مربوطه

■ ۲ نفر از اعضای هیئت علمی سابق (بازنشسته) دانشگاه به انتخاب اعضای (کنونی و بازنشسته) هیئت علمی دانشگاه

■ یک نخبه علمی با تأیید و معرفی بنیاد علمی نخبگان

■ ۴ تا ۶ نفر از شخصیت‌های علمی و فرهنگی و یا اجتماعی محلی و کشوری که نقش مؤثری در توسعه

و پیشرفت مؤسسه مربوط داشته باشند.

■ بند مربوط به فارغ‌التحصیلان شامل مؤسسات پژوهشی که فاقد دانشجو/ فارغ‌التحصیل می‌باشند نمی‌شود.

ماده (۲) به نحو ذیل اصلاح می‌شود:

اعضای حقیقی به پیشنهاد رئیس مؤسسه و تأیید و حکم وزیر برای مدت ۶ سال منصوب می‌شوند. اعضای حقیقی حداکثر دو دوره می‌توانند عضو هیئت امنا باشند. رئیس مؤسسه و اعضای حقیقی تعیین شده در این ماده نمی‌توانند به صورت هم‌زمان عضو دو هیئت امنا باشند.

تبصره ماده (۶) به شرح زیر اصلاح گردد:

■ در این گونه مؤسسات اعضای حقیقی ماده (۱) با توجه به شرایط این دسته از مؤسسات مطابق شیوه‌های مشخص در این ماده و به پیشنهاد وزیر یا مسئول سازمان مربوط و حسب مورد با تأیید و حکم وزیر علوم، تحقیقات و فناوری و یا وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی منصوب می‌شوند.

[مقدمه]

هیئت‌های امانا به‌عنوان عالی‌ترین مرجع تصمیم‌گیری دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی، نقش ویژه‌ای در همه امور این نهادها، به‌ویژه در سطح کلان ایفا می‌کنند. با توجه به نقش و ویژه دانشگاه‌ها در عصر حاضر در پاسخگویی به مسائل، اولویت‌ها و رفع نیازهای جوامع، چگونگی هدایت و تصمیم‌گیری برای این نهاد نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بدین منظور مصوبه «قانون هیئت‌های امانای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی» توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی در ۱۳/۱۲/۱۳۶۷ به تصویب رسید. مصوبه فوق شامل مواردی همچون، ترکیب، وظایف و اختیارات هیئت‌های امانا و همچنین نحوه تخصیص اعتبارات و حسابرسی امور مالی و معاملاتی است.

در خصوص هیئت‌های امانا مطالعات متعددی^۱ صورت گرفته و اغلب آنها به وظایف و اختیارات و عملکرد این نهادها پرداخته‌اند. این مطالعات نشان می‌دهد که اختیارات هیئت‌های امانا برای انجام وظایف محوله و راهبری دانشگاه قابل توجه بوده و مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی زمینه مناسبی را از این جهت فراهم کرده است. اما این سؤال که چرا هیئت‌های امانای دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی نتوانسته‌اند از این ظرفیت استفاده کنند، بی‌پاسخ مانده است. در این زمینه بررسی مصوبه «قانون هیئت‌های امانای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی» نشان می‌دهد علاوه بر وظایف و اختیارات، مواد (۱)، (۲) و (۶) یعنی ترکیب و نحوه انتخاب اعضای هیئت امانا می‌تواند تأثیر بسیاری بر چگونگی عملکرد این هیئت‌ها داشته باشد. چرا که میزان شناخت اعضای هیئت امانا از دانشگاه، ظرفیت‌ها و مسائل و چالش‌های آن، اختصاص وقت کافی برای حضور در دانشگاه یا بررسی وضعیت آن در ابعاد مختلف، میزان و چگونگی ارتباط با دانشجویان، کارکنان و اعضای هیئت علمی، ارتباط

۱. ذاکر صالحی (۱۳۹۵)، کسکه و محب‌زادگان (۱۳۸۹)، آذرگشب و همکاران (۱۳۸۶) و ... (۱۳۸۶)، دآوری (۱۳۸۸)، بنایی اسکویی (۱۳۹۴) و ...

با صنعت، خدمات و بخش‌های مختلف جامعه و ... تحت تأثیر ترکیب و افرادی است که در این هیئت‌ها حضور دارند. در وضعیت موجود ظرفیت هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها به میزان بسیار محدودی فعال شده است که به نظر می‌رسد سهم زیادی از این مسئله ناشی از ترکیب افراد عضو این هیئت‌ها و نحوه انتخاب آنهاست. بدین منظور در گزارش حاضر تلاش شده است تا مواد فوق بیشتر مورد بررسی قرار گرفته و نقاط ضعف و ایرادهای آن مشخص شود و پیشنهادهایی نیز به منظور بهبود آن ارائه شود. در این خصوص با تکیه بر مطالعات اسنادی آمار و ارقام مربوط به فعالیت‌های هیئت‌های امنا از طریق مطالعه صورت جلسات هیئت امنای هشت دانشگاه کشور در پنج سال اخیر (۱۴۰۰-۱۳۹۶) مورد بررسی قرار گرفت که شامل ۹۶ صورت جلسه است. همچنین با سیزده دانشگاه^۱ برتر کشور، به منظور دستیابی به دیدگاه این دانشگاه‌ها در خصوص قانون هیئت امنای مکاتبه صورت گرفت. در ادامه نیز به بررسی روند تغییر ترکیب این هیئت‌ها در گذر زمان از طریق مطالعه اسنادی پرداخته شد. با مراجعه به نظرات صاحب نظران آسیب‌شناسی ترکیب موجود و پیامدهای آن احصا شده و با استفاده از مطالعه تطبیقی ترکیب و نحوه انتخاب هیئت امنا چند دانشگاه مطرح دنیا ارائه شده است و در پایان نیز از مجموع مراحل فوق پیشنهادهایی برای اصلاح مواد مورد بررسی ارائه شده است.

۱. مکاتبه با دانشگاه‌های تهران، صنعتی امیرکبیر، اصفهان، فردوسی مشهد، شهید بهشتی، صنعتی شریف، تبریز، تربیت مدرس، شیراز، صنعتی اصفهان، علامه طباطبائی، خواجه نصیرالدین طوسی و علم و صنعت طی نامه شماره ۸۲/۱۳۴۳۹-۱۶۲۰۰ مورخه ۱۴۰۱/۰۹/۲۰.

[مصوبه «قانون تشکیل هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی»]

مصوبه مربوط به «قانون تشکیل هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی» دارای ۱۱ ماده است که مواد مرتبط با این گزارش به شرح زیر است:

ماده (۱) - هریک از وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و مؤسسات پژوهشی وابسته به خود که در این قانون «مؤسسه» نامیده می‌شوند هیئت‌امنایی با ترکیب ذیل تشکیل خواهند داد: الف) وزیر (ب) رئیس مؤسسه (ج) ۴ تا ۶ تن از شخصیت‌های علمی و فرهنگی و یا اجتماعی محلی و کشوری که نقش مؤثری در توسعه و پیشرفت مؤسسه مربوط داشته باشند (د) وزیر یا نماینده وزیر برنامه و بودجه
تبصره - حداقل دو تن از شخصیت‌های بند «ج» باید از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها باشند.

ماده (۲) - اعضای بند «ج» به پیشنهاد وزیر و با تأیید و حکم ریاست جمهوری برای مدت ۴ سال منصوب می‌شوند و در یک زمان حداکثر می‌توانند عضو دو هیئت‌امنا باشند و انتخاب مجدد ایشان بلامانع است.

ماده (۶) - در مؤسسات آموزش عالی و مؤسسات پژوهشی وابسته به وزارتخانه‌ها یا سازمان‌های دیگر که مجوز تأسیس آنها از طریق وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی یا بهداشت، درمان و آموزش پزشکی صادر شده است وزیر یا مسئول سازمان مربوط به جای یکی از اعضای بند «ج» ماده (۱) عضویت و ریاست هیئت‌امنا را عهده‌دار خواهد بود.

تبصره - در این‌گونه مؤسسات سایر اعضای بند «ج» ماده (۱) این قانون به پیشنهاد وزیر یا مسئول سازمان مربوط و حسب مورد با تأیید و حکم وزیر فرهنگ و آموزش عالی و یا وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی منصوب می‌شوند.

[آمار و ارقام در خصوص جلسات هیئت‌های امنا]

به‌منظور آگاهی دقیق از عملکرد هیئت‌های امنا می‌توان به بررسی تعداد جلسات تشکیل شده، تعداد دستور جلسات و زمان اختصاص داده شده برای بررسی هر دستور پرداخت تا بتوان تصویری روشن در این زمینه ارائه داد.

از بررسی تعداد جلسات تشکیل شده هیئت‌های امنا در هشت دانشگاه مختلف کشور در پنج سال گذشته داده‌های جدول زیر به‌دست آمده است.

جدول ۱، تعداد جلسات تشکیل شده هیئت امنای هشت دانشگاه کشور در پنج سال اخیر

ردیف	دانشگاه	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	مجموع	میانگین
۱	تهران	۲	۴	۴	۳	۳	۱۶	۳٫۲
۲	شیراز	۳	۲	۴	۳	۲	۱۴	۲٫۸
۳	تبریز	۲	۵	۲	۳	۳	۱۵	۳
۴	فردوسی مشهد	۲	۲	۳	۳	۳	۱۳	۲٫۶
۵	بیرجند	۱	۱	۲	۱	۳	۸	۱٫۶
۶	زنجان	۲	۲	۳	۳	۳	۱۳	۲٫۶
۷	کردستان	۱	۲	۳	۳	۲	۱۱	۲٫۲
۸	ياسوج	-	۱	۳	۲	۳	۹	۲٫۲۵
	مجموع	۱۳	۱۹	۲۴	۲۱	۲۲	۹۹	۲٫۵۳

جدول فوق نشان می‌دهد تعداد جلسات تشکیل شده در هشت دانشگاه مورد بررسی به‌طور میانگین ۲٫۵۳ جلسه در سال بوده است که در این میان دانشگاه بیرجند با ۱٫۶ جلسه کمترین و دانشگاه تهران با ۳٫۲ بیشترین میانگین تشکیل جلسات هیئت‌های امنارادر پنج سال اخیر داشته‌اند. از سوی دیگر بررسی تعداد دستور جلسات هیئت‌های امنای و زمان اختصاص داده شده جهت بررسی هر دستور نیز جالب توجه است. جدول زیر نشان‌دهنده موارد فوق هشت دانشگاه کشور در پنج سال گذشته است.

۱. داده‌های مربوط به جداول ۱ و ۲ حاصل بررسی صورت‌جلسات هیئت‌های امنای دانشگاه‌های مورد اشاره در پنج سال اخیر است که محتوای صورت‌جلسات در تارنمای این دانشگاه‌ها به آدرس‌های ذیل موجود است:
  - دانشگاه تهران: <https://www.ir.ac.ut.ac.ir/page/fa/2275>
  - دانشگاه شیراز: <https://www.shirazu.ac.ir/groups-omana/>
  - دانشگاه تبریز: <https://www.dbt.ac.ir/category/regulation/fa/>
  - دانشگاه فردوسی مشهد: <https://www.vpb.um.ac.ir/php/index/fa/>
  - دانشگاه بیرجند: <https://www.chief.ac.ir/birjand/>
  - دانشگاه زنجان: <https://www.znu.ac.ir/truetees-board-minutes/omana/>
  - دانشگاه کردستان: <https://www.uok.ac.ir/files-and-approvals/truetees-board/presidency/fa/>
  - دانشگاه یاسوج: <http://www.yu.ac.ir/index.aspx?pageid=4133>

جدول ۲. تعداد دستورجلسات و زمان اختصاص داده شده جهت بررسی آنها در هیئت امنای هشت دانشگاه کشور در پنج سال

دانشگاه	تعداد دستورجلسه	زمان جلسات (ساعت)	میانگین تعداد دستور هر جلسه	میانگین زمان بررسی هر دستور (دقیقه)
تهران	۲۹۴	۳۰ ساعت (۱۸۰۰ دقیقه)	۲۱	۶٫۱
شیراز	۲۵۵	۲۶ ساعت (۱۵۶۰ دقیقه)	۲۳٫۲	۶٫۱
زنجان	۲۱۵	۲۰ ساعت (۱۲۰۰ دقیقه)	۲۱٫۵	۵٫۶
بیجند	۲۴۶	۲۱٫۵ ساعت (۱۲۹۰)	۳۰٫۷	۵٫۲
تبریز	۲۷۹	۲۱٫۵ ساعت (۱۲۹۰)	۲۵٫۴	۴٫۶
کردستان	۲۰۴	۱۴ ساعت (۸۴۰ دقیقه)	۲۹٫۱	۴٫۱۱
فردوسی	۳۴۹	۲۹٫۵ ساعت (۱۷۷۰)	۴۳٫۶	۵٫۱
یاسوج	۱۲۵	۱۲٫۵ ساعت (۷۵۰ دقیقه)	۲۰٫۸	۶
مجموع	۱۹۶۷	۱۷۵ ساعت (۱۰۵۰۰ دقیقه)	۲۶٫۹	۵٫۳ دقیقه

دقت در جدول فوق نشان می‌دهد به‌طور میانگین در هر یک از جلسات هیئت امنای دانشگاه‌های مذکور حدود ۲۷ دستور مورد بررسی قرار گرفته است. این در حالی است که معمولاً زمان جلسات بین ۱ الی ۳ ساعت است^۱ که با در نظر گرفتن میانگین ۲ ساعت و بدون احتساب تشریفات برگزاری، تأخیر در زمان شروع و نطق پیش از دستور، هیئت باید حدود ۲۷ دستور را مورد بررسی قرار دهد. بر این اساس و با توجه به زمان جلسات فوق در هشت دانشگاه مذکور، بررسی دقیق زمان جلسات و تعداد دستورجلسات نشان می‌دهد به‌طور میانگین زمان اختصاص داده شده برای بررسی هر دستور در این دانشگاه‌ها ۵٫۳ دقیقه است، به عبارتی تنها ۳۱۸ ثانیه.

در این خصوص می‌توان ادعا کرد که ترکیب هیئت‌های امنادر برگزاری جلسات این هیئت و زمان اختصاص داده شده به بررسی دستورجلسات نیز اثرگذار است. بررسی اعضای هیئت امنای دانشگاه‌های فوق نشان می‌دهد اغلب آنها افرادی هستند که به دلایل مختلف از جمله داشتن مناصب سیاسی و مدیریتی در سطح کلان، به‌طور کلی زمان کمی را برای اختصاص به این جلسات در اختیار دارند که می‌تواند یکی از علل کم بودن تعداد جلسات هیئت‌های امنای و همچنین زمان ناکافی برای بررسی دستورجلسات باشد.

۱. براساس زمان اعلامی شروع و پایان جلسه در صورت جلسات هیئت‌های امنا.

از طرفی بررسی محتوای دستور جلسات نیز نشان می‌دهد ماهیت آنها اغلب اداری - اجرایی / مالی بوده و کمتر دارای ماهیت راهبردی یا جهت‌دهی و هدایت دانشگاه می‌باشند. برای مثال از ۷۹ دستور جلسه بررسی شده هیئت امنای دانشگاه تهران در سال ۱۳۹۹ توسط پژوهشگر، تنها ۵ درصد (۴ دستور جلسه) ماهیت راهبردی داشته و ۹۵ درصد (۷۵ دستور جلسه) دارای ماهیت اداری - اجرایی / مالی بوده است.

[ترکیب فعلی اعضای هیئت امنای]

به‌طور کلی ترکیب اعضای هیئت امنای دانشگاه‌ها شامل اعضای حقوقی و حقیقی است. اعضای حقوقی با توجه به بندهای «الف»، «ب» و «د» ماده (۱) مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی شامل وزیر، رئیس مؤسسه و وزیر و یا نماینده وزیر بر نامه و بودجه (که اکنون سازمان برنامه و بودجه می‌باشد) است. البته با توجه به مفاد ماده (۵) در صورتی که دو یا چند مؤسسه زیر نظر یک هیئت امنای قرار گیرند، همه رؤسای مؤسسات / دانشگاه‌ها عضو هیئت امنای خواهند بود. اعضای حقیقی نیز با توجه به مفاد بند «ج» «۴ تا ۶ تن از شخصیت‌های علمی و فرهنگی و یا اجتماعی محلی و کشوری که نقش مؤثری در توسعه و پیشرفت مؤسسه مربوط داشته باشند» است. اما به‌طور کلی روند ترکیب اعضای هیئت امنای از زمان شکل‌گیری این نهاد در نظام آموزش عالی کشور تاکنون نشان‌دهنده تغییراتی است که در جدول زیر مشخص شده است.

جدول ۳. تغییرات ترکیب اعضای هیئت امنای بر اساس مصوبات مختلف

ردیف	نام قانون	تعداد اعضای هیئت امنای	تعداد اعضای حقیقی	تعداد اعضای حقوقی	تنوع اعضای حقیقی	تنوع اعضای حقوقی
۱	هیئت امنای دانشگاه شیراز (سال ۱۳۴۳)	۱۵ تا ۲۱ نفر	۹ تا ۱۵ نفر	۶ نفر	شخصیت‌های فرهنگی، اقتصادی و صاحبان صنایع	از بالاترین مقامات سیاسی و اداری
۲	هیئت امنای دانشگاه تهران (سال ۱۳۴۶)	۱۵ نفر	۷ نفر	۸ نفر	شخصیت‌های فرهنگی و دانشگاهی و اقتصادی	از بالاترین مقامات سیاسی و اداری
۳	هیئت سه نفری (سال ۱۳۵۷)	۳ نفر	-	۳ نفر	-	مقامات اداری
۴	قانون تشکیل هیئت امنای دانشگاه‌ها سال ۱۳۶۷	۷ الی ۹ نفر	۴ الی ۶ نفر	۳ نفر	شخصیت‌های علمی و فرهنگی و یا اجتماعی محلی و کشوری	مقامات اداری

مأخذ: مؤلف‌های عملکردی هیئت‌های امنای و روند پژوهی کارکرد و ترکیب اعضای آن؛ کسکه و محب‌زادگان، ۱۳۸۹.

به‌طور کلی مهم‌ترین تغییرات شکل گرفته در ترکیب اعضای هیئت امناء شامل این موارد است:

- تعداد اعضای هیئت امناء در طول زمان کاهش یافته به طوری که حداکثر تعداد آن از «۲۱» نفر به «۹» نفر رسیده؛
- ترکیب اشخاص حقیقی، از شخصیت‌های فرهنگی، اقتصادی و صاحبان صنایع، به شخصیت‌های علمی و فرهنگی یا اجتماعی محلی و کشوری تغییر کرده است.

آسیب‌شناسی مواد (۱)، (۲) و (۳) قانون هیئت‌های امناء دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی

اعضای حقوقی هیئت امناء دانشگاه‌ها به دلیل مشخص بودن جایگاه دولتی نیازی به انتخاب ندارند. اما نحوه انتخاب اعضای حقیقی با توجه به مفاد ماده (۲) مصوبه فوق این گونه است: «اعضای بند «ج» به پیشنهاد وزیر و با تأیید و حکم ریاست جمهوری برای مدت چهار سال منصوب می‌شوند و در یک زمان حداکثر می‌توانند عضو دو هیئت امناء باشند و انتخاب مجدد ایشان بلا مانع است». همچنین تبصره ماده (۶) نیز به نوعی تکرار همین ماده در مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی است. اما ایرادهای وارده بر سه ماده فوق را به‌طور کلی می‌توان در سه دسته قرار داد:

الف) ترکیب اعضای هیئت امناء

■ عدم حضور دانشجویان و خیرین و واقفین در ترکیب اعضای هیئت امناء:

با توجه به اینکه دانشجویان به‌عنوان اصلی‌ترین ذی‌نفعان دانشگاه‌ها و نظام آموزش عالی شناخته می‌شوند، از این رو به‌نظر می‌رسد مشارکت نماینده آنان در فرایند تصمیم‌سازی و حتی تصمیم‌گیری در موضوع‌های مرتبط با دانشجویان ضروری به‌نظر می‌رسد. در همین زمینه حضور نماینده واقفین یا خیرین (بدون حق رأی) در ترکیب هیئت امناء از این جهت که این قشر می‌تواند نقش بسیار مهمی در تأمین مالی دانشگاه و استقلال دانشگاه از اعتبارات عمومی داشته باشد، با اهمیت است. این موضوع از این جهت حائز اهمیت است که حضور این قشر در ترکیب هیئت امناء از یک سو موجب تشویق و ایجاد انگیزه در آنها برای حمایت مالی از دانشگاه است و از سوی دیگر شیوه جذب و ایجاد انگیزه در سایر خیرین برای حمایت از دانشگاه را نشان خواهد داد.

■ عدم حضور نمایندگان بخش‌های مختلف و ذی‌نفعان جامعه:

با توجه به اینکه دانشگاه باید در مسائل مختلف جامعه مانند صنعت، کشاورزی، خدمات و ... تاثیر گذار

باشد و از سوی دیگر خود دانشگاه‌ها نیز در تأمین منابع، اداره و تصمیم‌گیری‌های خود نیازمند افرادی هستند که ابتکارات، راه‌حل‌ها و اقدام‌هایی را در این زمینه انجام دهند، لذا حضور نمایندگان بخش‌های مختلف جامعه به خصوص صنعت، خدمات و ... در ترکیب هیئت‌امنا از حیث توسعه ارتباط و همکاری دانشگاه و جامعه با یکدیگر، شناخت دانشگاه از مسائل جامعه، توسعه رشته‌های دانشگاهی متناسب با نیاز بازار و بهبود اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی از اهمیت بالایی برخوردار است.^۱ این مهم از منظر تأمین مالی نیز می‌تواند برای دانشگاه‌ها بسیار مؤثر باشد، چراکه وجود افراد اثرگذار از بخش‌های صنعت، خدمات و ... می‌تواند منجر به ارتباط بیشتر و پیامدهای مثبت پژوهشی و مالی برای دانشگاه در پی داشته باشد.^۲ از این رو به نظر می‌رسد ترکیب اعضای کنونی هیئت‌امنا دانشگاه‌ها با وضع مطلوب فاصله دارد.^۳

■ عدم حضور فارغ‌التحصیلان دانشگاه:

فارغ‌التحصیلان دانشگاهی به دلیل لمس مشکلات و تجربه زیست در دانشگاه، از مشکلات و نقاط ضعف و قوت دانشگاه محل تحصیل، آگاهی و شناخت کامل دارند و نظرات آنها برای اداره بهتر دانشگاه می‌تواند مثمر ثمر واقع شود. همچنین، جامعه فارغ‌التحصیلان دانشگاهی جامعه گسترده‌ای است که در بسیاری موارد اعضای آن نقش‌های کلیدی در دستگاه‌های اجرایی، صنعت، خدمات و ... در سطح ملی یا محلی ایفا می‌کنند. از این رو می‌توانند یکی از گروه‌های مرجع و موثق در تصمیم‌گیری و هدایت دانشگاه به‌شمار آیند.

ب) نحوه انتخاب اعضای (حقیقی) هیئت‌امنا

■ عدم مشارکت ذی‌نفعان:

در شیوه فعلی انتخاب اعضای هیئت‌امنا که به پیشنهاد وزیر علوم، تحقیقات و فناوری و تأیید و حکم ریاست‌جمهور صورت می‌گیرد، به ارکان و ذی‌نفعان اصلی دانشگاه (شامل اعضای هیئت‌علمی، دانشجویان، نمایندگان جامعه در بخش‌های مختلف و ...) توجهی نشده است. در حالی که به نظر می‌رسد پایین به بالا بودن پیشنهاد حداقل یک تا دو نفر از اعضای هیئت‌امنا بر مشارکت جامعه دانشگاهی در فرایند تصمیم‌گیری می‌افزاید.

۱. برای مثال ۱۰ نفر از ۲۰ عضو هیئت‌امنا دانشگاه فنی مونیخ از تجار و سیاسیون نخبه انتخاب می‌شوند.

۲. اخوان هزاوه و همکاران (۱۴۰۰) ص ۱۳۱.

۳. در همین زمینه ذاکر صالحی (۱۳۹۵) ص ۸۲.

■ امکان سیاست زده بودن شیوه انتخاب اعضا:

با در نظر گرفتن این مهم که اعضای هیئت امناء به پیشنهاد وزیر و تأیید و حکم رئیس جمهور صورت می‌گیرد، این شائبه وجود دارد که اعضای هیئت امناء از میان جریان‌های سیاسی انتخاب می‌شوند، این در حالی است که دانشگاه یک سازمان علمی بوده و انتظار می‌رود مدیریت علمی به دور از سیاست‌زدگی بر آن حاکم باشد. اما از چنین شیوه انتخابی نمی‌توان انتظار فوق‌را داشت.

ج) مدت زمان عضویت و تعداد عضویت‌های هم‌زمان

■ کم بودن مدت زمان عضویت:

از آنجایی که یکی از مؤلفه‌های اصلی در موفقیت سازمانی ثبات مدیریت است، از این رو به نظر می‌رسد انتصاب اعضای هیئت امناء بیش از چهار سال (حداقل شش سال) می‌تواند به شناخت بیشتر این افراد از دانشگاه/مؤسسه و ظرفیت‌های آن و همچنین ذی‌نفعان و اقتضائات محیطی منجر شده و بهبود تصمیمات اتخاذ شده را در پی داشته باشد.

■ عضویت‌های هم‌زمان:

یکی از آسیب‌های جدی موضوع هیئت‌های امناء در دانشگاه‌های کشور، مشغله اعضای این هیئت‌ها و محدود شدن حضور آنان به جلسات، اتخاذ تصمیم و امضای صورت‌جلسات در مدت زمان محدود جلسه است. با این حال مصوبه فوق این امکان را برای اعضای هیئت امناء به وجود آورده است تا هم‌زمان عضو هیئت امناء دو مؤسسه باشند. با در نظر گرفتن شرایط فوق، به طریق اولی عضویت هم‌زمان یک فرد در دو هیئت امناء مانع از تمرکز بر فعالیت‌های یک مؤسسه شده و در کل عملکرد فرد در شناخت و اتخاذ تصمیمات مناسب را با نقصان همراه می‌کند.

■ مشخص نبودن نحوه تغییر عضو هیئت امناء در صورت عدم همکاری لازم و کافی:

علاوه بر نحوه انتخاب و انتصاب افراد به جایگاه‌های حقیقی و حقوقی هیئت‌های امناء دانشگاه‌ها، نیاز است تا نحوه قطع همکاری در صورت عدم همکاری لازم و کافی نیز مشخص شود. چراکه تجربه سال‌های گذشته نشان می‌دهد اعضای این هیئت‌ها با هر کمیت و کیفیتی از همکاری تا پایان حکم عضویت در ترکیب این هیئت‌ها حضور دارند و نقصان در عملکرد به لغو عضویت منجر نمی‌شود.

پایمدهای ترکیب فعلی هیئت امنای دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی» بر اداره دانشگاه‌ها

■ عدم شناخت کافی هیئت امنای از نیازها و اولویت‌های جامعه:

از وظایف و مسئولیت‌های اصلی دانشگاه‌ها تلاش برای حل مسائل، رفع نیازها و پیشبرد اولویت‌های جامعه است. لازمه این مهم شناخت همه‌جانبه از مسائل، نیازها و اولویت‌های جامعه توسط تصمیم‌گیران دانشگاهی است. اما همان‌گونه که آسیب‌شناسی مواد و تبصره‌ها نشان می‌دهد عدم وجود ذی‌نفعان (دانشجویان، فارغ‌التحصیلان، اعضای هیئت علمی و ...) و نمایندگان بخش‌های مختلف مانند صنایع، خدمات و ... در ترکیب هیئت امنای، به کاهش پتانسیل این هیئت در شناخت و آگاهی دقیق از نیازها و اولویت‌های جامعه منجر شده و در نهایت پاسخگویی دانشگاه به آنها را تحت تأثیر قرار دهد. نکته دیگری که در این زمینه باید مورد توجه قرار گیرد مربوط به آن دسته از اعضای هیئت امنایی است که محل سکونت و شغل آنها با استان یا شهر محل دانشگاه متفاوت است. در این گونه موارد نیز به علت عدم شناخت و ارتباط کافی عضو هیئت امنای با جامعه محلی و نیازها، اولویت‌ها و ظرفیت‌های آن، نمی‌توان انتظار اثرگذاری بالایی داشت.

■ کاهش انگیزه ذی‌نفعان جهت مشارکت در امور مربوط به دانشگاه:

دخالت ندادن ذی‌نفعان در فرایند اداره دانشگاه که نمود آن در ترکیب اعضای هیئت امنای مشاهده می‌شود را می‌توان از عوامل اصلی کاهش انگیزه آنان جهت مشارکت در امور مربوط به دانشگاه عنوان کرد. از آنجایی که بسیاری از تصمیمات اتخاذ شده در این هیئت‌ها به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم ذی‌نفعان متعددی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، لذا استفاده از دیدگاه‌های این افراد می‌تواند در افزایش احتمال موفقیت تصمیم مؤثر باشد. اما عدم استفاده از این دیدگاه‌ها در بلندمدت می‌تواند به کاهش و یا از بین رفتن انگیزه مشارکت آنها منجر شود.

ترکیب، تعداد و نحوه انتخاب اعضای هیئت امنای در دانشگاه‌های جهان

در دانشگاه‌های مختلف ترکیب اعضای هیئت امنای (یا هیئت‌های مشابهی که کارکرد این هیئت را دارند) متفاوت است. با توجه به مطالعات صورت گرفته در این زمینه موارد فوق در جدول زیر به صورت خلاصه ارائه شده است.

جدول ۴. ترکیب، تعداد و نحوه انتخاب اعضای هیئت امانا در دانشگاه های مختلف

توضیحات	نحوه انتخاب اعضا	ترکیب اعضا	تعداد اعضا	دانشگاه
مدت زمان عضویت هیئت امانا ۶ سال است. عضویت دانشجوی تمام وقت، عضو هیئت علمی تمام وقت یا کارمند اداری تمام وقت دانشگاه باشد.	بر اساس ضوابطی که به تصویب هیئت امانا می رسد انتخاب می شوند. در مواردی که انتخاب یک نفر برای یک جای خالی باشد با رای اعضای هیئت امانا است.	رئیس دانشگاه، رئیس هیئت مدیره، رئیس هیئت مدیره بخش پزشکی، رئیس و معاون اول انجمن فارغ التحصیلان، همه رؤسای سابق هیئت امانای دانشگاه	۱۸ تا ۳۵ نفر	جان هاپکینز ^۱
مدت زمان عضویت در هیئت امانا ۶ سال است.	اعضای شورای محلی از طریق انتخابات، معتمدان به پیشنهاد هیئت مدیره، فارغ التحصیلان توسط جامعه فارغ التحصیلان دانشگاه	سه دسته از افراد عضو هیئت امانا هستند: اعضای شورای محلی (۸ ساله)، معتمدان (۴ ساله)، فارغ التحصیلان (۴ ساله)	۳۹	پرینستون ^۲
مدت عضویت به مدت ۶ سال است و افراد نمی توانند بیش از ۲ دوره عضو هیئت امانا باشند.	فارغ التحصیلان توسط انجمن فارغ التحصیلان؛ توسط سنای دانشگاه؛ ۱۲ نفر توسط یک فرایند داخلی انتخاب می شوند	سه دسته افراد عضو هیئت امانا می شوند: ۶ نفر از فارغ التحصیلان؛ ۶ نفر با معرفی سنای دانشگاه؛ ۱۲ نفر شامل رئیس دانشگاه و سایر اعضا	۲۴	کلمبیا ^۳
	فهرستی از اعضای خارجی توسط هیئت مدیره و وزیر علوم ایالت تهیه و پس از تصویب سنای دانشگاه توسط وزیر علوم منصوب می شوند.	متشکل از دو دسته افراد: ۱۰ عضو برجسته در زمینه های علمی، فرهنگی، تجاری و سیاسی خارج از دانشگاه؛ ۱۰ عضو مجلس سنای دانشگاه	۲۰	فنی مونیخ ^۴

1. <https://trustees.jhu.edu/by-laws/>
2. <https://president.princeton.edu/vice-president-and-secretary/board-trustees>
3. <http://www.columbia.edu/cu/vpaa/handbook/organization.html#trustees>
4. <http://www.tum.de/en/about-tum/organization/board-of-trustees>

بررسی و دقت در جدول فوق نکاتی را در خصوص ترکیب، تعداد و نحوه انتخاب اعضای هیئت امنای نشان می‌دهد که می‌تواند قابل توجه باشد:

- حضور پرنسب و نقش قابل توجه فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها
- تعداد نسبتاً بالای اعضای هیئت امنای که در دانشگاه‌های بررسی شده بین ۲۰ تا ۴۰ نفر بوده است.
- حضور گروه‌های مختلف از جامعه در ترکیب هیئت امنای (دانشگاهیان، فارغ‌التحصیلان، معتمدان و افراد برجسته علمی، فرهنگی، تجاری و سیاسی، نمایندگان سایر ارکان دانشگاه)
- نقش جوامع و گروه‌های مختلف در انتخاب افراد برای عضویت در هیئت امنای
- توجه به انجمن‌های فارغ‌التحصیلان و نقش‌دهی به آنان در انتخاب و عضویت در هیئت‌های امنای
- یکسان نبودن مدت عضویت همه افراد/گروه‌ها در هیئت امنای
- مدت زمان نسبتاً طولانی عضویت (۶ سال)
- اصالت داشتن مشارکت ارکان درونی دانشگاه در ترکیب هیئت امنای

[نتیجه‌گیری و پیشنهادها]

نحوه انتخاب، ترکیب و تعداد اعضای هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و پژوهشی کشور دارای ضعف‌هایی است که می‌تواند مانع از عملکرد بهینه این هیئت‌ها در راستای وظایف و اختیارات پیش‌بینی شده در مصوبه شود. این آسیب‌ها شامل: ضعف در ترکیب اعضای هیئت امنای (به‌ویژه اعضای حقیقی) با در نظر نگرفتن ذی‌نفعان متعدد در جامعه؛ عدم حضور برخی ذی‌نفعان اصلی در ترکیب اعضای هیئت امنای؛ عدم حضور فارغ‌التحصیلان دانشگاه؛ عدم مشارکت ذی‌نفعان (در انتخاب اعضا)؛ امکان سیاست زده بودن شیوه انتخاب اعضا؛ کم بودن زمان عضویت و عضویت هم‌زمان است.

از سوی دیگر بررسی روند شکل‌گیری هیئت‌های امنای در نظام دانشگاهی کشور نیز نشان می‌دهد ترکیب این هیئت‌ها با گذشت زمان تنوع خود را از دست داده و تعداد اعضای آن کاهش یافته است. بنابراین می‌توان به این نتیجه دست یافت که برای ایجاد تحول در نظام دانشگاهی و ارتقای ضریب اثر هیئت‌های امنای در عملکرد این نهادها نیاز به بازنگری و اصلاح ترکیب، تعداد، نحوه انتخاب و مدت زمان عضویت در این هیئت‌ها وجود دارد. در همین زمینه بررسی ترکیب، تعداد و نحوه انتخاب اعضای هیئت‌های امنای چند دانشگاه دنیا که از جنبه‌های مختلف (اثرگذاری علمی، اجتماعی، اقتصادی و...) از جمله دانشگاه‌های برتر دنیا به‌شمار می‌روند نشان می‌دهد هیئت‌های امنای آنها از نظر ترکیب بسیار متنوع‌تر، از نظر تعداد اعضا بسیار بیشتر و از نظر نحوه انتخاب نیز با مشارکت ذی‌نفعان بیشتری همراه است. حال به منظور بهبود وضعیت موجود عملکرد هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی که

در این گزارش یکی از علل ضعف آن ترکیب، تعداد و نحوه انتخاب اعضای آن عنوان شد، پیشنهادهایی به منظور اصلاح مصوبه «قانون تشکیل هیئت‌های امانا دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی» ارائه می‌شود.

تعداد اعضای هیئت امانا دانشگاه‌ها با در نظر گرفتن تعداد دانشجویان و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها یا واحدها/مؤسسه‌های زیرمجموعه بین حداقل ۱۸ و حداکثر ۲۵ نفر باشد، بنابراین ماده (۱) به شرح زیر اصلاح شود:

ماده (۱) - هر یک از وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و مؤسسات پژوهشی وابسته به خود که در این قانون «مؤسسه» نامیده می‌شود هیئت امنایی با ترکیب ذیل تشکیل خواهد داد:

■ وزیر

■ رئیس مؤسسه

■ رئیس و یا نماینده سازمان برنامه و بودجه

■ استاندار (در شهر تهران به دلیل تعدد دانشگاه‌ها، یکی از معاونین استاندار نیز می‌تواند به جای ایشان در جلسات حضور داشته باشد)

■ شهردار (در شهر تهران یا شهرهایی که دارای چند دانشگاه می‌باشند، شهردار منطقه‌ای که دانشگاه در آن منطقه واقع شده است)

■ ۳ نفر از فارغ‌التحصیلان دانشگاه (حداقل یک نفر خانم) به انتخاب دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دانشگاه (در آن دسته از هیئت‌های امانا که برای چند دانشگاه می‌باشد، از هر دانشگاه عضو یک نفر انتخاب می‌شود)

■ ۳ رئیس سابق (آخر) مؤسسه که حداقل ۳ سال سابقه ریاست مؤسسه را داشته باشد (در مورد مؤسسات تازه تأسیس به تعداد رؤسای تا زمان انتخاب اعضای جدید)

■ ۳ نفر از نمایندگان بخش‌های صنایع، خدمات، تولیدی و بازار (با تأکید بر حوزه‌های اولویت‌دار که دانشگاه توانایی ویژه‌ای در آنها دارد) با معرفی صنوف/اتاق‌های بازرگانی مربوطه

■ ۲ نفر از اعضای هیئت علمی سابق (بازنشسته) دانشگاه به انتخاب اعضای (کنونی و بازنشسته) هیئت علمی دانشگاه

■ یک نخبه علمی با تأیید و معرفی بنیاد علمی نخبگان

■ ۴ تا ۶ نفر از شخصیت‌های علمی و فرهنگی و یا اجتماعی محلی و کشوری که نقش مؤثری در توسعه و پیشرفت مؤسسه مربوط داشته باشند.

■ بند مربوط به فارغ‌التحصیلان شامل مؤسسات پژوهشی که فاقد دانشجو/فارغ‌التحصیل می‌باشند نمی‌شود

ماده (۲) به نحو ذیل اصلاح می‌شود:

اعضای حقیقی به پیشنهاد رئیس مؤسسه و تأیید و حکم وزیر برای مدت ۶ سال منصوب می‌شوند. اعضای حقیقی حداکثر دو دوره می‌توانند عضو هیئت‌امنا باشند. رئیس مؤسسه و اعضای حقیقی تعیین شده در این ماده نمی‌توانند به صورت هم‌زمان عضو دو هیئت‌امنا باشند.

تبصره ماده (۶) به شرح زیر اصلاح شود:

■ در این‌گونه مؤسسات اعضای حقیقی ماده (۱) با توجه به شرایط این دسته از مؤسسات مطابق شیوه‌های مشخص در این ماده و به پیشنهاد وزیر یا مسئول سازمان مربوط و حسب مورد با تأیید و حکم وزیر علوم، تحقیقات و فناوری و یا وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی منصوب می‌شوند.

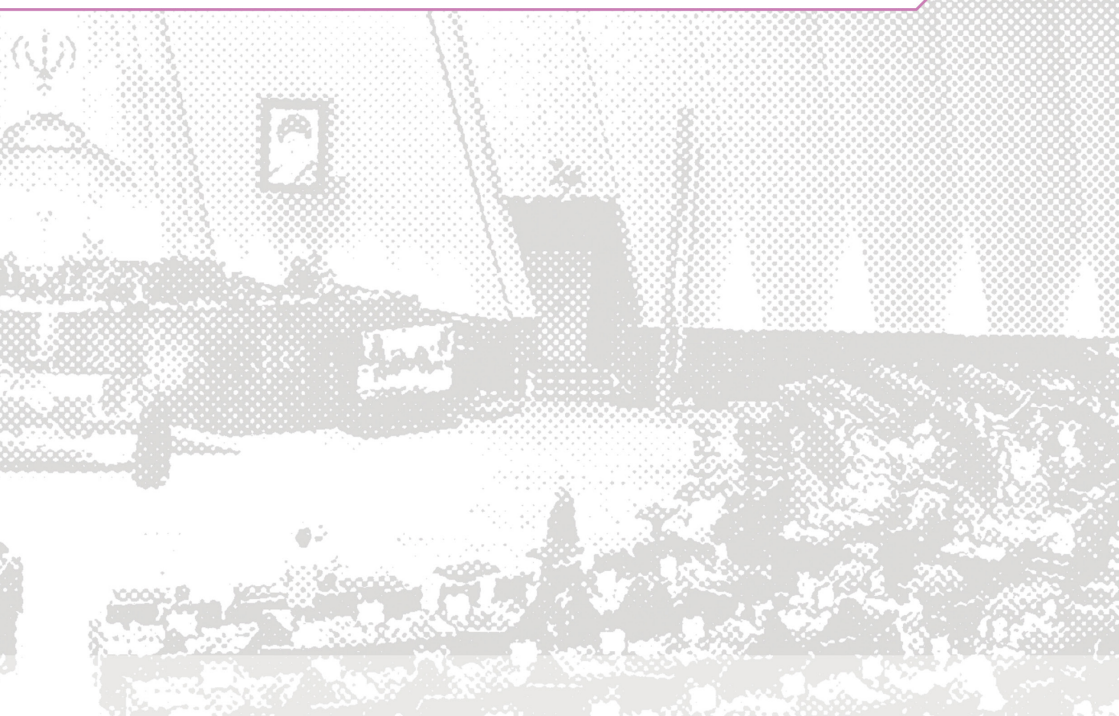
[منابع و مأخذ]

۱. مصوبه «قانون تشکیل هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی» مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۱۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی
۲. اخوان هزاوه، فاطمه؛ اجتهادی، مصطفی؛ محمد داودی، امیرحسین و محمدخانی، کامران (۱۴۰۰). شناسایی و تبیین ابعاد و مؤلفه‌های ایجاد نقش هیئت‌امنا در تأمین منابع مالی دانشگاه‌ها و ارتقای آن. مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی، دوره ۱۴، ش ۲۶.
۳. ذاکر صالحی، غلامرضا (۱۳۹۵). مطالعه تطبیقی ساختار مدیریت و رهبری دانشگاهی: مطالعه موردی هیئت‌های امنای، فصلنامه آموزش عالی ایران، سال هشتم.
۴. کسکه، شهاب و محب‌زادگان، یوسف (۱۳۸۹). توسعه راهبری دانشگاه‌ها از منظر تبیین مؤلفه‌های عملکردی هیئت‌های امنای و روند پژوهی کارکرد و ترکیب اعضای آن، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ش ۵.
۵. آذرگشب، اذن‌اله؛ آراسته، حمیدرضا؛ صباغیان، زهرا و توفیقی، جعفر (۱۳۸۶). کارکردهای هیئت‌های امنای دانشگاه‌های دولتی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در طی سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۵، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ش ۴۶.
۶. آذرگشب، اذن‌اله؛ آراسته، حمیدرضا؛ صباغیان، زهرا و توفیقی، جعفر (۱۳۸۶). بررسی وظایف هیئت‌های امنای نقش آن در استقلال دانشگاه‌های دولتی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از دیدگاه اعضای

- هیئت‌های انما و شوراهای دانشگاه‌ها، مجله گام‌های توسعه در آموزش پزشکی، دوره ۴، ش ۱.
۷. داوری، احمد (۱۳۸۸). جایگاه هیئت انما در نظام آموزش عالی ایران، فصلنامه مجلس و پژوهش، سال ۱۵، ش ۵۹.
۸. بنایی اسکویی، مجید (۱۳۹۴). جایگاه و قلمرو حقوقی مصوبات هیئت‌های انما دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی، فصلنامه پژوهش حقوق عمومی، سال ۱۷، ش ۴۷.
۹. صورت جلسات هیئت انما دانشگاه تهران در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۶:
<https://ut.ac.ir/fa/page۳۳۷۵/>
۱۰. صورت جلسات دانشگاه شیراز در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۶:
<https://shirazu.ac.ir/omana-groups>
۱۱. صورت جلسات دانشگاه تبریز در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۶:
<https://dbt.tabrizu.ac.ir/fa/regulation/category۱۴۷/>
۱۲. صورت جلسات دانشگاه فردوسی مشهد در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۶:
<https://vpb.um.ac.ir/index.php/fa-۱۳۱۲/۱۷-۲۶-۰۵-۰۹-۰۲-۲۰۲۱/mosavabate-jadid>
۱۳. صورت جلسات دانشگاه بیرجند در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۶:
<https://birjand.ac.ir/chief/fa/page۲۴۰۶/>
۱۴. صورت جلسات دانشگاه زنجان در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۶:
<https://www.znu.ac.ir/omana/minutes-board-trustees>
۱۵. صورت جلسات دانشگاه کردستان در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۶:
<https://hpc.uok.ac.ir/fa/presidency/board-trustees/approvals-and-files>
۱۶. صورت جلسات دانشگاه یاسوج در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۶:
<http://yu.ac.ir/index.aspx?pageid۴۱۳۳=>
17. <https://trustees.jhu.edu/by-laws/>
18. <https://president.princeton.edu/vice-president-and-secretary/board-trustees>
19. <http://www.columbia.edu/cu/vpaa/handbook/organization.html#trustees>
- 20 <https://www.tum.de/en/about-tum/organization/board-of-trustees>

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان یاسعداران، روزنوی بارک نیاوران (ضلع جنوبی، بلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۷۷۵-۵۵۵۵ ایمیل الکترونیک: mrc@majlis.ir

وبسایت: mrc@majlis.ir